

29.10.2015

Jakelussa mainituille

Viite

Asia **Opetus- ja kulttuuriministeriön tarkentavat ohjeet sopimuskauden 2017–2020 valmisteluun ja vuonna 2016 käytäviin neuvotteluihin**

Tässä ohjeessa tarkennetaan opetus- ja kulttuuriministeriön kirjeessä 12.2.2015 (OKM dnro 8/210/2015) kuvattuja ohjauskäytänteitä sopimuskaudella 2017–2020, annetaan yksityiskohtaisempi aikataulu sopimuskaudelle ja hallitusohjelmasta johdetut kehittämislinjaukset valmistauduttaessa vuonna 2016 käytäviin ministeriön ja korkeakoulujen välisiin neuvotteluihin.

Pohjana vuosien 2017–2020 tavoitteenasettelulle ovat hallitusohjelma ja hallituksen toimintasuunnitelma sekä muut eduskunnan ja valtioneuvoston korkeakouluille asettamat strategiset tavoitteet. Tavoitteiden valmistelussa otetaan huomioon korkeakoulujärjestelmän ja perustehtävien kehittämiseksi tehdyt kotimaiset ja kansainväliset selvitykset ja arvioinnit.

Hallitusohjelma ja hallituksen toimintasuunnitelman kehittämislinjaukset

Juha Sipilän hallitusohjelman vision mukaisesti Suomi on avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas maa. Suomen kilpailukyky rakentuu korkealle osaamiselle, kestäväälle kehitykselle sekä ennakkoluulottomalle uudistamiselle kokeiluja ja digitalisaatiota hyödyntäen.

Hallitus on valinnut viisi tärkeintä tavoitetta, jotka pitää saavuttaa yhteiseen visioon pääsemiseksi: työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen, osaamisen ja koulutuksen uudistaminen, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, biotalouden ja puhtaiden ratkaisujen vauhdittaminen sekä toimintatapojen uudistaminen digitalisaation hyödyntämisen, kokeilujen ja normien purkamisen kautta.

Osaamisen ja koulutuksen tavoitteena 2025 on Suomi, jossa tekee mieli oppia koko ajan uutta. Suomalaisten osaamis- ja koulutustaso on noussut, mikä tukee suomalaisen yhteiskunnan uudistumista ja mahdollisuuksien tasa-arvoa. Suomi on koulutuksen, osaamisen ja modernin oppimisen kärkimaa.

Hallituskauden tavoitteet osaaminen ja koulutus painopistealueelle ovat:

- ✓ Oppimisympäristöjä on modernisoitu, digitalisaation ja uuden pedagogiikan mahdollisuuksia hyödynnetään oppimisessa.
- ✓ Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrä on vähentynyt. Koulutuksen keskeyttäneiden määrä on laskenut.
- ✓ Koulutuksen ja työelämän välinen vuorovaikutus on lisääntynyt.
- ✓ Tutkimus- ja innovaatiotoiminnan laatu ja vaikuttavuus ovat kääntyneet nousuun.
- ✓ Koulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyys on lisääntynyt ja koulutusviennin esteet on purettu.

Muutos toteutetaan hallituksen toimintasuunnitelmaan sisältyvillä kärkihankkeilla ja rakenteellisilla reformeilla. Osaaminen ja koulutus -kokonaisuuden alla olevissa kärkihankkeissa on lukuisia korkeakoulujen toiminnassa huomioon otettavia toimenpiteitä, kuten

- ✓ Selkeytetään korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten profiloitumista, työnjakoa ja yhteistyötä sekä kootaan osaamista kilpailukykyisiksi keskittymiksi.
- ✓ Edistetään tutkimustulosten kaupallistamista sekä kehitetään tki -rahoitusta vaikuttavuutta ja kaupallistamista tukevaksi.
- ✓ Nopeutetaan toiselta asteelta korkeakouluihin siirtymistä uudistamalla valintakoemenettelyjä ja lisäämällä toisen asteen ja korkea-asteen välistä yhteistyötä ja työelämäyhteyksiä sekä kehittämällä opinto-ohjausta. Tavoitteena on luopua sellaisista valintakokeista, jotka vaativat pitkää ennakkovalmistautumista. Valintakoemenettelyjen uudistamisen tulisi johtaa siihen, että tarve hakijoiden pitkäkestoiseen valmistautumiseen ja valmennuskursseille osallistumiseen vähenee oleellisesti.
- ✓ Mahdollistetaan korkeakouluopiskelijoille opiskeleminen ympärivuotisesti ja tunnustetaan paremmin työelämässä ja opinnoissa aiemmin hankittu osaaminen. Lisätään opintojen ohessa tehtävän työn opinnollistamista.
- ✓ Kehitetään korkeakoulujen digitaalisia oppimisympäristöjä, verkko-opetustarjontaa ja digitaalista koulutusyhteistyötä.
- ✓ Päivitetään kelpoisuusvaatimuksia julkisella sektorilla.
- ✓ Käynnistetään opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen kehittämisohjelma.
- ✓ Vauhditetaan suomalaisen koulutuksen vientiä maailmalle purkamalla lainsäädännölliset esteet ja ottamalla käyttöön lukukausimaksut EU/ETA-alueen ulkopuolisille opiskelijoille.

Toimenpiteillä pyritään muun muassa siihen, että nuoret siirtyvät nopeammin jatko-opintoihin. Joustavat opintopolut helpottavat opintojen suorittamista loppuun sekä työn teon ja opiskelun yhteensovittamista. Tieteen ja tutkimuksen resursseja hyödynnetään tehokkaammalla ja vaikuttavammalla tavalla. Kaupallistaminen etenee, tutkimuksesta saadaan uutta kasvua Suomeen ja Suomen koulutusvientinä lähtee voimakkaaseen kasvuun.

Korkeakoululaitoksen uudistamisen lähtökohtia

Suomen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmä on pitkään menestynyt hyvin kansainvälisissä vertailuissa. Viimeaikaiset selvitykset ovat kuitenkin osoittaneet, että Suomen korkeaan koulutustasoon perustuva suhteellinen kilpailuetu on heikentynyt ja olemme jäämässä jälkeen kansainvälisestä kehityksestä. Korkeakoulu-uudistusten tarjoamia mahdollisuuksia muun muassa kansainvälistymisessä, yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa ja yhteistyörakenteissa ei ole vielä hyödynnetty täysimääräisesti. Korkeakoulukentän sisäistä keskustelua on käyty paljon ja selvitystöitä on tehty runsaasti.

Korkeakouluverkkomme on edelleen liian sirpaloitunut. Erityisesti korkeakoulujen tutkimusyksiköt ovat kansainvälisesti tarkastellen pieniä. Korkeakoulujen koulutusvastuissa on paljon päällekkäisyyttä. Osaaminen on hajaantunut liian moniin, vähäisellä asiantuntijajoukolla toimiviin yksiköihin. Korkeakoulujen pienissä sivutoimipisteissä läpäisyyn, vetovoimaan ja opiskelijoiden työllistymiseen liittyvät ongelmat ovat yleisimpiä. Teknologiset ratkaisut mahdollistaisivat aiempaa helpommin opetuksen järjestämisen paikasta riippumatta ja helpottaisivat koko korkeakoululaitoksen tarjonnan hyödyntämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö korostaa, että valtiontalouden tasapainottamiseksi toteutettavat menosäästöt yhdessä yleisten laadun, vaikuttavuuden ja tehokkuuden vahvistamistarpeiden kanssa edellyttävät korkeakouluverkon kehittämistä sekä muita yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa toteutettavia merkittäviä rakenteiden ja toimintatapojen uudistuksia.

Tulevaan sopimuskauteen valmistaudutaan siten, että yliopistoja ja ammattikorkeakouluja koskevat lait pysyvät erillisinä. Korkeakoululaitoksen rakenteiden ja toimintatapojen järjestelyissä otetaan huomioon alueiden ja eri alojen vahvuudet ja erityispiirteet.

Ministeriö painottaa heikosti tuottavien alojen ja yksiköiden kriittistä tarkastelua. Niin kutsuttuja poisvalintoja tehtäessä on nykykustannusten lisäksi arvioitava myös saavuttamatta jäävä vaikuttavuuspotentiaali. Alakohtaisia uudistuksia on tarpeen suunnitella korkeakoulusektorien välisessä yhteistyössä riittävän ala- ja aluekohtaisen koulutustarjonnan turvaamiseksi. Kilpailu tutkimuksen laadulla on kiristynyt, eivätkä kotimaiset voimavarat riitä kansainvälisen tason saavuttamiseen kaikilla aloilla.

Korkeakoulujen on profiloitettava, selkeytettävä ja tiivistettävä yhteistyötä ja työnjakoa niin keskenään kuin tutkimuslaitosten kanssa opetuksessa, tutkimuksessa, tukipalveluissa, rakenteissa ja infrastruktuureissa sekä kansainvälisessä yhteistyössä. Kansalliset ja kansainväliset strategiset kumppanuudet vahvistavat valittuja profiileja. Samalla mahdollistetaan eri tahojen osaamisen kokoaminen kilpailukykyisiksi keskittymiksi, tutkimustoiminnan ripeä kaupallistaminen sekä edistetään tutkimusrahoituksen ja investointien saamista Suomeen.

Korkeakoulujen toiminnan pitkäjänteisen kehittämisen kannalta on välttämätöntä keskittää voimavaroja harvempiin, vaikuttavampiin ja taloudelliselta kantokyvyltään nykyistä vahvempiin toiminnallisiin yksiköihin. Menosäästöjen kohdentamisessa ja toimenpiteiden kohdistumisessa korkeakoulujen on huolehdittava, ettei opetusta ja tutkimusta heikennetä.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen keskinäisessä yhteistyössä on edettävä siten, että valtakunnallisesti tarkastellen voidaan turvata yksiköiden, yhteiskunnan ja elinkeinoelämän erilaiset osaamistarpeet. Merkittävä osa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välisen yhteistyön järjestelyistä on toteutettavissa jo nykyisen lainsäädännön puitteissa. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut voivat esimerkiksi järjestää nykyistä laajemmassa mitassa yhteistä opetusta. Myös ennakkollista hyväksilukemista voidaan toteuttaa nykyistä huomattavasti laajemmin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kannustaa opetuksen ja tutkimuksen laadun ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi ennakkoluulottomaan toimintaan ja rohkeisiin korkeakoulu- ja alakohtaisiin uudistuksiin. Ministeriö rohkaisee edelleen korkeakoulujen yhdistymisiä. Korkeakoulujen omistus pohjaa voidaan laajentaa siten, että osaamiskeskittymistä muodostuu nykyistä tiiviimpiä siten, että toimintaa voidaan johtaa ja suunnitella yhtenä kokonaisuutena. Korkeakouluilta odotetaan aloitteellisuutta uusien potentiaalisten keskinäisten ja tutkimuslaitosten kanssa tehtävien yhteenliittymien sekä strategisten liittoumien toteuttamiseksi.

Valtakunnallisesta näkökulmasta merkittävimpiä taloudellisia hyötyjä saavutetaan toiminnan keskittämisestä aloilla, joilla opetuksen ja tutkimuksen edellyttämä infrastruktuuri on kallista.

Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on vastuu korkeakoulutuksen ja korkeakouluissa tehtävän tutkimuksen kokonaisuudesta. Päätöksenteon vauhdittamiseksi ja valtakunnallisen kokonaistilanteen hahmottamiseksi opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen varautuu kutsumaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen johtoa keskusteluihin työnjaon ja yhteistyön uudistamisesta kuluvan vuoden aikana ja ensi keväänä ennen varsinaisia sopimusneuvotteluja.

Korkeakoulujen tutkintorakenteen kehittäminen

Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja kehitetään edelleen tutkintojen erilaisten tavoitteiden ja sisältöjen pohjalta.

Tavoitteena on, että ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet siirtyvät valmistumisensa jälkeen ensisijaisesti työelämään. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden jatko-opintomahdollisuuksia parannetaan kasvattamalla ylempien ammattikorkeakoulututkintojen määrää. Alkavalla sopimuskaudella korkeakoulujen tulee keskinäisin sopimuksin järjestää alakohtaiset siirtymät sektorilta toiselta joustavasti siten, että koulutuspuutudet eivät kasva. Nykyisistä ns. siltaopinnoista tulee pääsääntöisesti luopua.

Korkeakoulujen ja työelämän vuorovaikutusta lisätään ja siten parannetaan osaamisen työelämävastaavuutta. Opintojen suorittamisen joustavoittaminen ja aiemman osaamisen täysimääräinen hyödyntäminen nopeuttavat tutkinnon suorittamista. Korkeakoulujen on parannettava tutkinnon suorittamismahdollisuuksia avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun opintojen perusteella sekä edistettävä mahdollisuuksia täydentää osaamista eri tavoin.

Nuorisoikäluokkien pienetessä osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen edellyttää opintojen tehostumista, läpäisyn paranemista. Tällä hetkellä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaa 63 prosenttia aloittaneista 6,5 vuodessa ja yliopistojen ylemmän korkeakoulututkinnon 9 vuodessa. Läpäisyasteen nostaminen 75 prosenttiin on tavoiteltavaa suunnittelukauden loppuun mennessä. Tämän rinnalla osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi tarvitaan aikuiskoulutuksen vahvistamista ja työvoimareservien tehokkaampaa hyödyntämistä.

Tarkemmat ohjeet sopimuskauden 2017–2020 valmisteluprosessista ovat liitteessä 1.

Ylijohtaja Tapio Kosunen

Opetusneuvos Jorma Karhu

Liitteet Liite 1 Kauden 2017–2020 sopimusvalmistelua koskevat ohjeet
Liite 2 Opetus- ja kulttuuriministeriön ja ammattikorkeakoulujen väliset neuvottelut vuonna 2016
Liite 3 Sopimusrakenne kaudelle 2017–2020 ja luonnos korkeakoululaitoksen yhteisiksi tavoitteiksi
Liite 4 Ehdotus korkeakoulujen tutkintotavoitteiksi sopimuskaudelle 2017–2020
Liite 5 Ohje hallitusohjelman osaaminen ja koulutus -kokonaisuuden kärkihanketta kolme edistävien toimenpiteiden raportoinnista
Liite 6 Kansainvälistymisen linjausten valmistelu

Jakelu Ammattikorkeakoulut

Tiedoksi Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen
Erytisavustaja Kristiina Kokko
Erytisavustaja Matias Marttinen
Kansliapäällikkö Anita Lehikoinen
Suomen Akatemia
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Suomen Ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry
Suomen yliopistot UNIFI ry
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry
Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
OKM/Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto
OKM/Hallintoyksikkö